

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО
Кафедра українознавства

Галина Терешкевич (с.Діогена)

Основи християнської етики та моралі
Конспект лекцій з вибіркової дисципліни для студентів 1 курсу
галузі знань 22 «Охорона здоров'я»
спеціальності 226 «Фармація. Промислова фармація»

ЛЬВІВ, 2023

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО
Кафедра українознавства

Галина Терешкевич (с.Діогена)

Основи християнської етики та моралі Конспект лекцій з вибіркової дисципліни для студентів 1 курсу галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 226 «Фармація. Промислова фармація»

Обговорено та ухвалено на засіданні методичної комісії кафедри українознавства (протокол № 1 від 31 серпня 2023 року)

Затверджено профільною методичною комісією гуманітарних дисциплін (протокол № 4 від 31 травня 2023 року)

ЛЬВІВ, 2023

УДК 811.161.2 (072)

М 1189с.

Терешкевич Г. (с.Діогена)

Основи християнської етики та моралі: конспект лекцій з вибіркової дисципліни для студентів 1 курсу галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 226 «Фармація. Промислова фармація»/ Г.Терешкевич (с.Діогена). Львів: Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, 2023. 49 с.

Навчально-методичне видання містить конспект лекцій з авторського курсу основної дисципліни «Основи християнської етики та моралі», проблемні питання, поради, список рекомендованої літератури, визначення основних понять. Адресовано студентам першого курсу фармацевтичного факультету.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

О. М. Христенко: к. пед. н., доцент кафедри філософії та суспільних дисциплін Тернопільського державного медичного університету імені І. Я. Горбачевського, к. пед. н., доцент

Н. В. Коляденко: д. мед. н., завідувач кафедри загальномедичних дисциплін і психосоматики ПрАТ «МАУП», член Товариства православних лікарів України

Обговорено та ухвалено на засіданні методичної комісії кафедри українознавства (протокол №1 від 31 серпня 2023 року)

Затверджено профільною методичною комісією гуманітарних дисциплін (протокол №10 від 31 травня 2023 року)

©Львівський національний медичний університет
імені Данила Галицького, 2023
© Галина Терешкевич (с.Діогена), 2022

Передмова

Пропонований посібник укладено відповідно до програми вивчення навчальної дисципліни «Основи християнської етики і моралі» для фахівців другого (магістерського рівня вищої освіти), галузі знань – 22 «Охорона здоров'я» спеціальності – 226 «Фармація. Промислова фармація».

Вивчення курсу «Основи християнської етики та моралі» для підготовки фахівців другого (магістерського рівня вищої освіти) у вищих медичних навчальних закладах освіти України зумовлене такими причинами:

- загальною кризою моральних цінностей, наслідком якої є нівелювання пошани людського життя, намаганням у певному розумінні підпорядкувати природний закон цивільному праву: все те, що дозволене правом, етично дозволене, але така пропаганда зазвичай хибна;
- складним процесом переборювання дехристиянізації особистого і суспільного життя;
- поширенням концепції абсолютної свободи індивіда, владної людини зі своїми інтересами, переконаннями, суб'єктивними оцінками і домаганнями, що може призвести до поневолення людиною інших людей;
- проникненням у суспільну ментальність «культури смерті», яка виражає тенденцію драматичної агресивності, спрямована на людське життя, сприяє широкому проникненню в суспільство індивідуалістичних, матеріалістичних, утилітарних ідей;
- глибокою духовною кризою, якої зазнала Україна внаслідок панування недавнього тоталітаризму та масового атеїзму, бездуховного виховання членів суспільства на державному, політичному, побутовому рівнях (корупція, ошуканство, зневага до людини, злочинність, самогубство, пияцтво, наркоманія, розлучення, аборти, контрацепція тощо); — потребою відповідності між поняттями: «знати, говорити і жити»;
- потребою реалізації конституційної відповідальності за виховання дітей, підлітків, молоді на засадах християнської етики і моралі;
- потребою не тільки фахової підготовки студентів, а й виховання їх у дусі любові до ближнього, милосердя, готовності до самопожертви в ім'я хворих, співчуття їм у горі, високої гуманності, моральності.

Курс «Основи християнської етики і моралі» належить до відносно нових комплексів аксіологічних орієнтацій громадянського суспільства в Україні, особливо за умов девальвації духовних і моральних цінностей.

В силу традиційно-релігійно-духовної орієнтації ментальності українського суспільства вивчення названого курсу сприятиме формуванню особи студента на засадах альтруїзму, людяності та обов'язку

у відношенні до хворого, милосердя, чесності, працьовитості; духовно багаті особистості. Цьому сприяє і та обставина, що програма складена без конфесійної тенденційності, носить екуменічний характер, адаптована до багатоконфесійності.

В програму включені теми методологічного спрямування, зокрема, порівняльний аналіз категорій і понять як загальнолюдської, так і християнської етики. Розглядаються дискусійні проблеми співвідношення світської і релігійної моралі.

Курс «Основи християнської етики і моралі»:

а) базується на вивченні студентами основних положень християнської етики і моралі, особливо в медицині.

б) закладає висвітлення багаточисленних проблем загальнолюдської і християнської етики на базі поєднання духовного і філософсько-наукового рефлексування, поглибленого розуміння змісту категорій світської і релігійної моралі.

в) надає можливість студентам оволодіти системою сучасних вимог до знань, умінь, навичок та набуття компетентностей, необхідних майбутнім лікарям у їхній професійній діяльності.

г) сприяє належному вирішенню питань щодо розуміння хворого та його проблем, уміння керуватися у своїй повсякденній діяльності засадами, нормами та правилами християнської загальнолюдської медичної етики як органічних складових професіограми медичного працівника.

Під час вивчення курсу «Основи християнської етики і моралі» студент повинен засвоїти механізми та прийоми християнської етики і моралі, загальні поняття, витоки, принципи засад здорового способу життя, а також аспекти професійної поведінки діяльності лікарів із врахуванням особистості хворих і їх оточення у різних сферах медичної практики (терапія, хірургія, акушерство та гінекологія, педіатрія, психіатрія, соціальна медицина тощо).

ЛЕКЦІЯ 1

Тема 1. «Етика» і «Християнська етика та мораль». Біблія – книга історії спасіння, невичерпне джерело віри та моралі.

План.

1. Етика і мораль: спільні точки і відмінності. Поняття загальнолюдської і християнської моралі. Питання моралі у історії людства.

2. Визначення морального богослов'я. Фундаментальна і спеціальна мораль.

3. Етика і релігія. Етика і природа людини. Філософське та богословське поняття людини. Особа: зміст і її моральна значимість. Мета і зміст життя.

4. Визначення християнської етики. Незрівнянність Христа. Зв'язок християнства з медициною. Відношення до здорових і хворих осіб – складова частина духовно-моральної діяльності лікаря.

5. Етика і культура. Перехід від античної структури культури до модерної. Моральні основи католицизму, православ'я, протестантизму. Моральні доктрини іудаїзму, ісламу та буддизму

6. Загальні відомості про Святе Письмо. Біблія - книга історії спасіння, невичерпне джерело віри та моралі. Етапи історії спасіння.

7. Біблійна герменевтика. Методи читання Святого Письма. Зв'язок між наукою і Біблією. Катехизм. Віра і обряд. Апостольський та Нікейсько-Константинопольський Символи віри.

Рекомендована література.

1. Святе Письмо Старого та Нового Заповіту (повний переклад, здійснений за єврейськими, арамейськими та грецькими текстами) / о. І. Хоменко Львів: Місіонер, 2021. 1460 с.

2. Вихрущ А. Основи християнської педагогіки / А. Вихрущ, В. Карагодін, Г. Тхоржевська. Тернопіль: Освіта, 2019. 167 с.

3. Гільдебранд Д. Етика. Львів: УКУ, 2022. 445 с.

4. Катрій, Ю. Я. Божі заповіді: дорога до нашого спасіння / Ю. Я. Катрій. Нью-Йорк: Вид-во оо. Василіян, 2001. 172 с.

5. Кияк С. Християнська етика / Святослав Кияк Івано-Франківськ: Івано-Франківський Теологічно-Катехитичний Духовний Інститут, 2020. 240 с.

6. Козовик І. Християнська етика / І. Козовик. – Івано-Франківськ: Вид-во ІФТА, 2023. 164 с.

7. Лахно А. І. Християнська етика: навч. посіб. / А. І. Лахно, В. М. Варенко. Київ: Видавництво Європейського університету, 2022. 215 с.

8. Луговий о. Антін. Біблійна історія Старого і Нового завіту / о. Антін Луговий. – Йорктон – Канада: Друкарня голосу Спасителя, 2021. 200 с.

9. Малахов В. А. Етика. Курс лекцій: навч. посіб. / В. А. Малахов. 3-тє вид. Київ: Либідь, 2021. 384 с.

10. Огірко О. Християнська етика / О. Огірко. Львів: Свічадо, 2019. 104 с.

11. Християнська етика. Посібник / За ред. Б. Г. Скоморського. Святин, 2019. 112 с.

12. Шнакенбург Р. Етичне послання Нового завіту / Рудольф Шнакенбург / пер. з нім. Київ: Дух і літера, 2021. 340 с.

Конспект лекцій.

Етика - загальна наука про мораль. В її змісті осмислення, узагальнення, систематизація: історії і розвитку етичних теорій і концепцій; природи, специфіки, функцій моралі, закономірностей її розвитку і функціонування; взаємозв'язку з іншими формами життя людини. Пізніше поняття «етики» та «моралі» почали розрізняти. Етика - філософська наука (практична філософія) - відповідає на питання «як потрібно правильно жити?» (І.Кант «що потрібно робити?»). Її основний предмет вивчення - мораль. Мораль - реальні явища (звичаї суспільства, норми поведінки, система цінностей). Мораль стає предметом вивчення Етики.

Мораль це: форма духовного життя людини; соціальний регулятор (від держави - це закон); критерій оцінювання діяльності; форма суспільної свідомості (імператив - обов'язкова норма); спосіб комунікації у суспільстві. Мораль складається з низки складників: біологічний (ти мені - я тобі); психологічний (мотивація на мораль: робити добро це приємно); соціологічний (що треба суспільству? що воно чекає?); особистісний (мій характер або «Я ідеальний»); філософський (в чому сенс мого життя, моєї діяльності?). Моральна свідомість особистості складається з: уявлення, поняття, знання (що таке добре, що таке погано - Моральний Закон); моральні переконання (світогляд); моральний мотив і моральне відношення (поведінка); моральні почуття (емоції).

Дефініція поняття «духовність» говорить про метафізичний вектор його розвитку; існує теорія, за якою духовністю вважають обізнаність в мистецтві, любов до культури, відповідність певному високому ідеалу («інтелігент» - розумова сфера); духовність в контексті Богоподібності (П. Юркевич), духовність як активна дія духа, що інспірована Божественним (С. Ярмусь), духовність не обмежується словами і висловлюваннями та навчає схилитися перед Богом (І. Ільїн); духовність як зосередженість на моральній культурі людства і перебуває в людині через прийняття Христа (І. Бех); духовність - це вимір, в якому вирішуються відносини людини і Бога (Б. Братусь); складові 8 духовності: релігійність (відношення людини до певного релігійного світосприйняття: конфесійність (належність особистості до певної релігійної інституції: православ'я, католицизм, протестантизм), літургійність (духовна практика відносин із Божественним), догматичність (система віровчень, трактування релігійних текстів та ін.) та етичність (комплекс моральних особистісних та суспільних цінностей, які ґрунтуються на священних текстах).

Гуманність - любов до ближнього; соціальна справедливість - Якова 2:2 «Бо коли до вашого зібрання увійде чоловік із золотим перснем, у шаті блискучій, увійде й бідар у вбогім вбранні»; соціальна захищеність вразливих верств населення - Якова 1:27 «Чиста й непорочна побожність перед Богом і Отцем оця: зглянутися над сиротами та вдовицями в утисках їхніх, себе берегти чистим від світу»; милосердя без кордонів - Добрий самаритянин; родинцентричність - вірність у шлюбі (до Євреїв 13:4 Нехай буде в усіх

чесний шлюб та ложе непорочне, а блудників та перелюбів судитиме Бог.); послух батькам (до Єфесян 6:1 Діти, слухайтеся своїх батьків у Господі, бо це справедливе!); повага до дітей (до Колосян 3:21 Батьки, не дратуйте дітей своїх, щоб на душі не впали вони!); святість дошлюбних стосунків - Перше до Коринтян 7:9 «Коли ж не втримаються, нехай одружуються, бо краще женитися, ніж розпалитися»; чесність і добропорядність у відносинах на роботі

- до Єфесян 6:5 «Раби, слухайтеся тілесних панів зо страхом і тремтінням у простоті серця вашого, як Христа!»; до Колосян 4:1 «Пани, виявляйте до рабів справедливість та рівність, і знайте, що й для вас є на небі Господь!»; працелюбність - Друге до Солунян 3:10 «Бо коли ми в вас перебували, то це вам наказували, що як хто працювати не хоче, нехай той не їсть!»; повага до закону і законності - До Римлян 13:4 «бо володар - Божий слуга, тобі на добро. А як чиниш ти зле, то бійся, бо недармо він носить меча, він бо Божий слуга, месник у гніві злочинцеві!»; Перше до Тимофія 2:2 «за царів та за всіх, хто при владі, щоб могли ми провадити тихе й мирне життя в усякій побожності та чистості»; прощення - Євангеліє від Луки 6:37 «Також не судіть, щоб не суджено й вас; і не осуджуйте, щоб і вас не осуджено; прощайте, то простять і вам».

Інформаційні джерела християнської аксіології. Інформаційні джерела християнської етики Святе Письмо (Біблія) - виникло протягом I тис. до н. е. та I ст. н. е. шляхом відбору, редагування та канонізації текстів, які юдаїстська, а пізніше християнська традиції визнали богонатхненними (писались внаслідок Божественного впливу); структура Святого Письма. Біблія поділяється на дві частини - Старий Заповіт і Новий Заповіт. Старий Заповіт - історія відносин Бога із юдеями; Новий Заповіт - Євангелія Ісуса Христа та початок Церкви; визнання книг Старого Заповіту: у православних - 77 книг (50 - Старий Заповіт; 27 - Новий Заповіт); у католиків - 72 книги (45 - Старий Заповіт; 27 - 9 Новий Заповіт); у протестантів - 66 книг (39 - Старий Заповіт; 27 - Новий Заповіт). Зміст: старий Заповіт: П'ятикнижжя Мойсееве (книги Буття, Вихід, Левіт, Числа та Повторення Закону (Второзаконня); книги історичні; книги пророчі; книги мудрості, або поетичні. Новий Заповіт включає 27 книг: чотири Євангелія (від Матвія, Марка, Луки та Івана); одна історична книга - Діяння Святих Апостолів; 21 книга - Послання Святих Апостолів; одна книга - Апокаліпсис (Одкровення). Історичні книги (наприклад Дідахе, історія церкви Євсевія); Святий переказ, або Святе передання - історичні коментарі, тлумачення певних вчень церкви, приписи; Патерики; Три останні не визнаються протестантськими церквами за Божественне одкровення та вважаються продуктом людської творчості.

Моральні приклади біблійної історії. Ціннісний зміст євангельських заповідей. Старий Заповіт: Авраам (віра, довіра), Йов (витривалість), Йосип (прощення), Мойсей (посвячення), Ісус Навин (дисциплінованість), Рут (милосердя, працелюбність), Давид (мужність), Йонатан (дружність), Соломон (освіченість), Ілля (принциповість), Естер (вірність своєму народу), Неємія (цілеспрямованість) та ін. Новий Заповіт: Ісус Христос (любов), Марія

(чистота), Петро (завзятість у справі), Павло (вірність, освіченість), Филимон (щедрість), Тавіфа (милосердя), Тимофій (чесність) та інші.

Християнська антропологія та омартіологія. Людська совість та право вибору. Людина створена Богом та має подібність до Нього: «Створімо людину за образом Нашим, за подобою Нашою, і хай панують над морською рибою, і над птаством небесним, і над худобою, і над усею землею. І над усім плазуючим, що плазує по землі» (Бут. 1: 26-27). «Після того, як Бог створив світ ангельський і світ речовинний, Він вирішив створити людину.

Тіло - матеріальна природа, дух - духовність, душа - психологічна та вольова складова. Розум - це володарюючий початок людини. Розум це інструмент пізнання навколишнього світу, це спосіб управління своєю істотою. Розум генерує мету та прокладає шлях до її досягнення. «Розум людський не те саме з тілесними почуттями, а тому, як щось інше (вище), буває суддею самих почуттів; і якщо почуття чимось зайняті, то розум обговорює і пригадує це і вказує почуттям краще. Справа очей - бачити тільки, вух - чути, вуст - їсти, ніздрів - приймати в себе запах, рук - торкатися; але розсудити, що має бачити і чути, до чого має стосуватися, що їсти й нюхати, — не річ уже почуттів; судять же про це душа та розум її» (святий Апанас Великий). Серце - джерело відчуттів душі і тіла. Бо чим серце наповнене, те говорять уста. (Мф.12:34). Дух - це «орган Богоспілкування, Богопізнання, Богошукання і Божою силою, що живе. Істотні риси його — свідомість і свобода, рушійні його начала, суть віра в Бога, відчуття всесторонньої залежності від Нього і упевненість в Ньому. Прояви життя його і суть - це страх Божий, дії совісті і жадання спілкування з Богом. Це і є те дихання життя богоподібного, яке вдихнув Бог при створенні першствореного Адама» (св. Феофан). Воля це здатність людини розумно вибирати корисну і потрібну справу; це діяльна здатність людини не сліпо наслідувати і обирати безгрішне, але робити це своїм власним самоцінним вчинком.

Свобода це один із найвеличніших дарів Божих людині. Це спроможність самій особистості обирати свій шлях, обирати між добрим та поганим: «Бо Бог приведе кожную справу на суд, і все потаємне, - чи добре воно, чи лихе!» (Екл. 12: 14). «У ній (у людині), як в гирло, стікається все створене Богом і в ній з різних природ, як з різних звуків, складається в єдину гармонію» (Прп. Максим Сповідник). Гріх (гр. «омартія») - буквально означає не попасти у ціль. В християнстві таким словом позначаються всі дії людини, які порушують норму життя або поведінки. гріх руйнує особистість (неадекватна самооцінка, комплекси, фобії, невігластво); гріх руйнує тіло (залежності, неправильне харчування, самолікування); гріх руйнує інститут сім'ї (гендерна політика, громадянський шлюб, сирітство); гріх руйнує громадянськість (бунтарство, конформізм, абсентеїзм, аномія); гріх руйнує суспільство (ненависть, злочини проти особистості, черствість до потреб інших, аборти); гріх руйнує економіку; гріх руйнує навколишнє середовище.

За гріх кожна людина має нести відповідальність: юридичну та моральну; юридична відповідальність обіймає сферу відносин людини із Богом (замісна жертва, спокутування, народження згори, богоподібність, вічне життя або вічне покарання); моральна відповідальність стосується земного життя людини та знаходиться в площині її взаємовідносин із оточенням та самою собою (війни, ворожнеча, злочини, непростення, самогубство); Ісус Христос взяв нашу юридичну відповідальність (став нашою замісною жертвою за гріх, відновивши взаємини з Богом) та моральну відповідальність (приніс закон Любові і відновлення взаємин із собою й оточенням).

Тоді як пізнання Христа та Його моральної науки вимагає віри, то поняття особи відноситься до розумового пізнання. Поняття особи є розвинутим та поглибленим в релігійній юдейсько-християнській традиції, а в останні часи виникла потреба розробити обґрунтування поняття особи, враховуючи секуляризацію, яка поширюється на культуру та науку. Філософська етика та моральне богослов'я постійно перехрещуються аж до пункту, в якому межі та компетенції одної та іншої зникають через їх змішання.

Пригадаймо коротко відмінність між етикою та мораллю.

ЕТИКА	МОРАЛЬ
«Точка відштовху» природа людини	об'явлення Христа
Пояснення розумом	вірою
Об'єкт свобідна впорядкована діяльність людини задля природного добра людини	задля надприродного добра людини
Типове питання: що робити, щоб бути людиною в повноті?	що робити, щоб бути християнином?
Ключові категорії: Добре-погано; дозволено-недозволено; вірно-помилково	Святий-грішний; вірний-невірний; той, хто слідує за Христом
Мотивації: обов'язок	любов

Слова «етика» і «мораль» як спосіб розпізнання двох різних рівнів щодо проблеми моральності та свобідної поведінки особи. Наприклад, в притчі про багатого юнака, яка широко коментується в першій частині енцикліки щодо моральних основ «Veritatis splendor», є два слідуючі запитання: 1) «Що доброго маю чинити, щоб мати життя вічне?» (Мт. 19.16); 2) «Чого мені ще бракує?» (Мт. 19.20) Власне етика відповідає на питання щодо дозволеного та забороненого у поведінці (як поступати, щоб робити добро та уникати зла). А мораль нас провадить на екзистенціальний рівень, що є глибшим та радикальнішим, і сягає кінцевої цілі діяльності людини.

Розмова про мораль стається відповідальною, зобов'язуючою тільки тоді, коли особа застановляється над тим, що є тим добром, яке може задовільнити її в повноті: добро, яке не залишає по собі нічого незавершеного; добро, якому не може чогось ще бракувати. Мораль простягається в напрямку того добра, задля якого варто посвятити своє життя без будь-яких застережень чи будь-якого жалю. Мова йде про добро найбільш гідне людини.

Перший рівень моральності відповідає рівню, який називаємо нормою. Другий рівень моральності відповідає покликанию людини до досконалості, але розуміє не просто «коронування» людини, але завдання зустрічі кожної людини з Христом. Норми та покликання складають два різні вираження єдиної Божої волі спасіння. Між ними ніколи не повинно бути справжніх протирічч, може бути тільки відмінність у світлі більшому, чим природне для тих, які були викуплені із темряви

у світло Слова.

ЛЕКЦІЯ 2

Тема 2. Виникнення Всесвіту і походження людини. Гріх людини і Божа благодать Про акон. Мораль Старого Завіту. Декалог.

План.

1. Докази існування Бога. Сотворення видимого і невидимого світу. Ангели та люди.
2. Людина – образ і подоба Бога. Мета і зміст життя людини. Бог – Абсолютне Добро.
3. Випробування свободи. Поява і розвиток зла у Всесвіті (автором якого є сатана). Зло як свідоме відкинення Бога. Первородний гріх. Остаточна поразка зла. Особисті гріхи. Практичні поради у боротьбі із способами поневолення людини.
4. Обіцянка Господом Богом Спасителя. Прообрази Ісуса Христа.
5. Покликання Авраама задля збереження і поширення правдивої віри та надії на прихід Спасителя людства. Жертвування Авраамом свого сина Ісаака – зразок довіри Богу.
6. Дві головні Заповіді любові. Йосиф і його брати. Боже Провидіння. Любов та шляхи реалізації любові на прикладі старозавітного патріарха Йосифа.

Рекомендована література.

1. Святе Письмо Старого та Нового Заповіту (повний переклад, здійснений за єврейськими, арамейськими та грецькими текстами) / о. І. Хоменко Львів: Місіонер, 2021. 1460 с.
2. Вихрущ А. Основи християнської педагогіки / А. Вихрущ, В. Карагодін, Г. Тхоржевська. Тернопіль: Освіта, 2019. 167 с.
3. Гільдебранд Д. Етика. Львів: УКУ, 2022. 445 с.
4. Катрій, Ю. Я. Божі заповіді: дорога до нашого спасіння / Ю. Я. Катрій. Нью-Йорк: Вид-во оо. Василіян, 2001. 172 с.
5. Кияк С. Християнська етика / Святослав Кияк Івано-Франківськ: Івано-Франківський Теологічно-Катехитичний Духовний Інститут, 2020. 240 с.
6. Козовик І. Християнська етика / І. Козовик. – Івано-Франківськ: Вид-во ІФТА, 2023. 164 с.
7. Лахно А. І. Християнська етика: навч. посіб. / А. І. Лахно, В. М. Варенко. Київ: Видавництво Європейського університету, 2022. 215 с.
8. Луговий о. Антін. Біблійна історія Старого і Нового завіту / о. Антін Луговий. – Йорктон – Канада: Друкарня голосу Спасителя, 2021. 200 с.
9. Малахов В. А. Етика. Курс лекцій: навч. посіб. / В. А. Малахов. 3-те вид. Київ: Либідь, 2021. 384 с.
10. Огірко О. Християнська етика / О. Огірко. Львів: Свічадо, 2019. 104 с.
11. Християнська етика. Посібник / За ред. Б. Г. Скоморського. Святин, 2019. 112 с.
12. Шнакенбург Р. Етичне послання Нового завіту / Рудольф Шнакенбург / пер. з нім. Київ: Дух і літера, 2021. 340 с.

Конспект лекції.

Перша книга Старого заповіту — Книга Буття досить детально розповідає про створення Богом Всесвіту. Першим був створений Космос, як першооснова Всесвіту потім Земля.

Згодом було створено світло, яке Господь відділив від темряви. Світло отримало назву «День», а темрява — «Ніч». В Біблії ця подія має назву «день перший». «Дня другого» було створене небо (твердь), або в інших перекладах можна зустріти слово «простір», щоб відділити воду під «простором» і над «простором». «Третього дня» Бог відділив окремо воду з-під неба і назвав

суходіл, що з'явився «землею», а ту воду «морем». Після цього Він звелів з'явитись на землі рослинам і деревам «Четвертого дня» були створені небесні світила:

Далі Бог зробив два великі світила, а також зірки. Більше світило, мало керувати днем, а менше - ніччю. Бут. 1:16

«Дня п'ятого» Бог створив дрібних істот (безхребетних, комах), та птахів (або в інших перекладах «істот, що літають»). Були створені живі істоти, що населяють води, та птахи. Дня шостого Бог створив плазунів та ссавців. Останньою серед Божих творінь була людина, яку Він створив:

...на наш образ і на нашу подобу, і нехай вона панує над рибами в морі, над летючими створіннями в небі, над домашніми тваринами, і над цілою землею, та всіма тваринами, що повзають по землі. Бут. 1:26

В другому розділі Буття написано, що Господь створив людину з пороку земного і вдихнув у неї «дихання життя», про те що перша жінка Єва була зроблена з ребра першого чоловіка Адама. Перших людей Бог поселив у райському саду Едем, в якому крім різних фруктових дерев росло дерево життя і дерево пізнання добра і зла. Найцікавіше те, що перші люди, створені Богом, не були м'ясоїдами, так само, як і тварини:

Потім Бог сказав: "Я дав вам усі рослини на землі, які дають насіння, і всі дерева, які приносять плоди, з насінням. Усе це буде вам на їжу. Також я дав усю зелень на їжу кожній дикій тварині на Землі, кожному летючому створінню в небі і всьому, що рухається по землі і що має життя". Бут. 1:29-30

У Новому завіті згадується про те, що Ісус Христос як син Бога теж брав участь у творенні світу . Зокрема у Євангелії від Івана (1:1,3) сказано, що «На початку було Слово, Слово було з Богом, і Слово було Богом...Усе з'явилося через Нього, і без Нього ніщо не з'явилося». Таким чином весь світ, згідно НЗ створений Богом, який залучив до цієї праці Ісуса Христа, який символізує божественне Логос - Слово, тобто Того, хто промовляв від імені Бога.

Дослідники біблійних текстів вважають, що світогляд, який лягає в основу опису творіння книги Буття, слід розглядати як вираження поширеної в давнину на Близькому Сході космології. У цій космології Земля представлялася у вигляді плоского диска з незліченними водами над і під ним. Купол піднебіння вважався твердою металевою чашею, що відокремлює від вод призначену для життя частину світу. Зірки представлялися впресованими в нижню поверхню небосхилу разом з проходом, який дозволяв переміщатися Сонцю та Місяцю назад і вперед. Плоский диск Землі виглядав як єдиний острів-континент, оточений океаном, що включає моря, які зараз називаються Середземним морем, Перською затокою та Червоним морем. Під земним диском знаходилося море прісних вод, джерело всіх прісноводних річок та джерело.

В Біблії творіння світу починається з того, що створюється «небо і земля». Фраза «земля ж була пуста та порожня» вважається описом хаотичного стану світу на початку творіння, виходячи зі значення цих слів на івриті («Тоху-ва-Боху» — «безформна», «невлаштоване», «хаотична»). У біблійному творінні постійно присутня водна стихія, починаючи зі слів «Дух Божий носився над водою» і далі.

Людина створена «з пороку земного» в результаті подиху Бога, вона повинна «мати» землю і «обробляти» Едемський сад. Біблія оповідає про первородний гріх, про вавилонську вежу «висотою до небес».

Ісус прийшов, щоб принести себе в жертву за гріхи всього людства, даючи нам змогу уникнути духовного занепаду і возз'єднатися з Богом. Цей задум було оголошено на початку нашої історії. Бог засвідчив його в жертві Авраама, вказуючи на гору Морія, де мала відбутися жертва Христова. Іншим знаком був єврейський пасхальний агнець, котрий вказував на день року, коли Ісус мав бути принесений у жертву.

Чому ця жертва така важлива? Це питання достойне уваги. Біблія проголошує Закон, говорячи: Бо розплатою за гріхи є смерть... (Римлянам 6:23)

Складність у тому, що наші важкі зусилля, заслуги, вчинки, хоча й є правильними, але не достатніми, тому що необхідною платою («розплатою») за наші гріхи є «смерть». Наші зусилля подібні до «мосту», що намагається дотягнутися до іншої сторони, до Бога – але врешті-решт не може цього зробити. Причина в тому, що добрі заслуги не вирішують ключову проблему. Це подібно до спроб вилікувати онкологічну хворобу (що призводить до смерті) вегетаріанською їжею. Вегетаріанство само по собі непогане, може, навіть корисне – однак воно не зможе вилікувати онкологічну хворобу. Від неї застосовуються зовсім інші ліки.

Суть Благої вісті Євангелія в тому, що жертви Ісуса було достатньо для подолання нашого відокремлення від Бога. Це так, тому що через 3 дні після смерті Ісус воскрес тілом, отримавши фізичне воскресіння.

. Жертва Ісуса була пророчо зображена в жертві Авраама, а також в пасхальному жертвовному агнці. Ці знаки, що вказують на Ісуса, були залишені з метою допомогти нам в пошуках рішення.

Ісус був Боголюдиною, котра вела безгрішне життя. Тому Він може «доторкнутися» до сторони людини й сторони Бога і сполучити провалля, що відділяє людину від Бога. Він є Мостом до Життя.

За Книгою Буття Йосип був улюбленим сином батька Якова та Рахилі, через що його не любили старші брати, і які хотіли навіть вбити його, але караван ізмаїльтян або аравітян, що випадково проходив поруч, вирішив його долю інакше: брати продали Йосипа за 30 срібняків, а купці з каравану перепродали його в Єгипет. Брати вмочили одяг Йосипа в кров овечки, щоб батько Яків повірив у його смерть від хижого звіра (Бут. 37). У Єгипті Йосип потрапив до в'язниці за намовою дружини свого господаря Потіфара, з якою він не захотів розділити ложе. У в'язниці Йосип витлумачив сни своїх товаришів по нещастю — винороба і кухаря фараона. Обидва хотіли отруїти фараона. Винороб згодом відмовився від цього задуму, а кухар таки спробував отруїти. Йосип витлумачив виноробу, що він через три дні повернеться до своєї посади, а кухар буде страчений через повішення. Передбачення збулося (Бут. 40).

Через кілька років Йосип витлумачив сни фараона про худих корів, що пожирають огрядних, та про колосся, яке було безплідне і пожерало колоски добрі, великі після чого він став фараоновим радником і невдовзі досяг посади верховного міністра (намісника фараона) багатющої країни стародавнього світу, яку врятував від голоду своєю мудрою передбачливістю. Він витлумачив два сновидіння фараона, передбачивши, що найближчі сім років будуть родючими, а потім настане сім років недороду. Коли гнані голодом брати Йосипа прибули до Єгипту за хлібом, Йосип відкрився їм і примирився з ними. Потім він переселив увесь свій рід разом зі

старим батьком Яковом, якого на прохання Йосипа привели до Єгипту його брати. У Єгипті фараон відвів їм для поселення округ Гошен.

Протягом всього життя Йосип захищав свій рід, і навіть після смерті Якова, коли брати побоювалися, чи він не помститься їм за їхню колишню жорстокість, продовжував ставитися до них з братньою любов'ю. У Йосипа було двоє синів: Манасія і Ефраїм (Єфрем), яких патріарх Яків звів у родоначальники двох самостійних племен замість їхнього батька Йосипа (Бут. 48:5), що збільшило число племен до 13. Він помер в 110 років, залишивши після себе двох синів, онуків і правнуків.

ЛЕКЦІЯ 3.

Тема 3. Зміст моралі Ісуса Христа. Мораль в Посланнях Святого Апостола Павла. Статут християнської моралі. Розвиток морального богослов'я. Норма і сумління.

План.

1. Віра і етика в апостольських проповідях.
2. Безперервність і розривність між Мойсеєм і Ісусом Христом. 3. Характеристичні риси християнського “ethos”: зміст повчання Ісуса на горі Блаженств, головні пояснювальні теорії.
4. Християнська мораль – відродження до нового життя. Подвійна Заповідь Любові. Наслідування Христа.
5. Життя християнина з погляду Святого апостола Павла. Головні напрямки “ethos” Святого апостола Павла: мораль хрищення і благодаті; відношення між законом і свободою; формування совісті.

Рекомендована література.

1. Святе Письмо Старого та Нового Заповіту (повний переклад, здійснений за єврейськими, арамейськими та грецькими текстами) / о. І. Хоменко Львів: Місіонер, 2021. 1460 с.
2. Вихрущ А. Основи християнської педагогіки / А. Вихрущ, В. Карагодін, Г. Тхоржевська. Тернопіль: Освіта, 2019. 167 с.
3. Гільдебранд Д. Етика. Львів: УКУ, 2022. 445 с.
4. Катрій, Ю. Я. Божі заповіді: дорога до нашого спасіння / Ю. Я. Катрій. Нью-Йорк: Вид-во оо. Василіян, 2001. 172 с.
5. Кияк С. Християнська етика / Святослав Кияк Івано-Франківськ: Івано-Франківський Теологічно-Катехитичний Духовний Інститут, 2020. 240 с.
6. Козовик І. Християнська етика / І. Козовик. – Івано-Франківськ: Вид-во ІФТА, 2023. 164 с.
7. Лахно А. І. Християнська етика: навч. посіб. / А. І. Лахно, В. М. Варенко. Київ: Видавництво Європейського університету, 2022. 215 с.
8. Луговий о. Антін. Біблійна історія Старого і Нового завіту / о. Антін Луговий. – Йорктон – Канада: Друкарня голосу Спасителя, 2021. 200 с.
9. Малахов В. А. Етика. Курс лекцій: навч. посіб. / В. А. Малахов. 3-те вид. Київ: Либідь, 2021. 384 с.
10. Огірко О. Християнська етика / О. Огірко. Львів: Свічадо, 2019. 104 с.
11. Християнська етика. Посібник / За ред. Б. Г. Скоморського. Святин, 2019. 112 с.
12. Шнакенбург Р. Етичне послання Нового завіту / Рудольф Шнакенбург / пер. з нім. Київ: Дух і літера, 2021. 340 с.

Конспект лекцій.

Етика вчить, що таке добро і що таке зло. Це наука про мораль. Етика вказує шляхи подолання зла і шляхи досягнення добра. У різні історичні моменти людство по-різному пробувало розв'язати цю проблему: для одних добром було

дотримання Божого закону; для других - класової справедливості; для третіх визначальним був здоровий розрахунок; ще для інших найвищим добром вважалось добро якоїсь нації і т. д.

Це є відносна мораль, тобто така, яка має відношення до інтересів якогось кола людей, об'єднаних певною ідеєю. У такому випадку немає абсолютного критерію добра, бо добро має виклад суб'єктивний і тому недосконалий.

Християнство теж пропонує свою модель моралі і в основі її лежить абсолютне добро - Бог. Тобто добром є не те, що вигідно для якоїсь групи людей, а добро є вічне - понад класове, наднаціональне, позапартійне, поза конфесійне тощо.

Етика відрізняється від етикету тим, що вона розглядає моральну сторону життя людини, а етикет зводиться лише до зовнішньої поведінки. Етикет - це набір певних правил поведінки, прийнятих у суспільстві. Без внутрішньої шляхетності ці правила стають просто "маскою", за якою людині зручно сховатися. Тому культурною людиною є лише та, яка і зовнішньо, внутрішньо гарною і досконалою.

Заповідь - це певне зобов'язання, закон, обов'язок, який вимагає точного його дотримання і карається при його порушенні. Якщо закон є несправедливий і спрямований на зло людям, то в такому разі його можна не виконувати, а якщо закон оберігає добро людини, то його виконання є умовою, щоб людині було добре.

Заповіді Божі (закон) встановлені виключно для блага людини, і в них не криється якась вигода для Бога. Вони є шляхом до щастя людини, і дотримання їх є надійним гарантом успіху. Без довіри до того, хто встановлює закон, неможливо цей закон успішно виконувати.

Порушення закону (заповіді) називається гріхом і тягне за собою відповідальність за порушення (кара за гріх). Між гріхом і карою не завжди можемо простежити зв'язок, але зло не зникає безслідно, а завжди тягне за собою біль, страждання, муки (фізичні, моральні), і це є карою за гріх.

Бог ніколи не порушує Своїх заповідей і ніколи їх не скасовує, тому вони є незмінно вічні і потребують дотримання їх кожною людиною і в усі часи.

Заповіді врегульовують життя між Богом і людьми та між самими людьми, тому їх дотримання забезпечує нормальні стосунки в суспільстві.

Все у світі живе за законами, які встановив Бог. Ані рослина, ані тварина не може змінити закони свого розвитку, розмноження, смерті. Світила небесні рухаються за своїми космічними законами, встановленими Богом.

Людина також живе за законами Божими, і найважливішими серед них є моральні закони (Заповіді Божі).

Від самого початку людина отримала від Бога певні моральні настанови і моральні обов'язки. Адамові було дано право порядкувати на землі і заборонено їсти плід із дерева пізнання добра і зла. При цьому Бог поставив біля заповіді конкретну умову: якщо порушиш, то вмреш. Людина порушила заповідь Божу і допустила у світ гріх, і тому Бог встановив нові заповіді (в різні історичні моменти), щоб допомогти людині повернутися до втраченого щастя. При цьому Бог встановлює кару за порушення заповіді. Бог не карає - карає себе сама людина, коли порушує Божий моральний закон.

Відповідно до міри розвитку людства, Бог встановлює нові заповіді, при цьому не скасовуючи старих. Про заповідь Адамові ми вже згадували вище. Крім того, був союз між Богом і Ноем, між Богом і Авраамом про виведення з його роду Спасителя, між Богом і Мойсеєм - 10 Заповідей. У десятиох Заповідях Божих вміщено все необхідне, щоб не бути проклятим і не віддалитись від Бога.

Ісус Христос пригадує, що весь закон можна звести до виконання двох заповідей: люби Бога свого всім серцем і люби ближнього свого, як самого себе. Хто любить, той ніколи не вчинить чогось немилого Богові і шкідливого для людей. Як пише Апостол Павло: “Любов є виконання закону”

Людина, як одне з творінь Бога, є водночас істотою привілейованою. Вона подібна до Бога. Це виявляється в тому, що людина створена вільною і її вища мета — служити Богові, постає для неї як те, що повинне бути. Якою мірою людина сама може обирати Бога, такою мірою вона уподібнюється Богові як Абсолютній Особі. Ця здатність добровільного дотримання заповідей Бога є лише можливістю, існує тільки в принципі. Вона характеризує сутність, призначення людини, а не даність.

Людина подібна до Бога, але не однакова з Ним, оскільки вона є чуттєвою, земною, смертною істотою, її емпіричне, природно-соціальне існування виступає як гріх. Те, що говориться про першу людину, про Адама, є характеристикою людини як такої. Людина, згідно з логікою християнства, призначена служити Богові, але вона сама захотіла стати як Бог, і в цій гордині, претензії — корінь зла взагалі. Отже, людина у своєму реальному, емпіричному існуванні не така, якою вона повинна бути за своїм призначенням. Подолання цієї невідповідності, повернення до своєї справжньої сутності й становить зміст моральних зусиль людини.

Людина може врятуватися лише завдяки Богові. Виявом такого божественного втручання є, за твердженнями богословів, поява Ісуса Христа. Образ Христа — свідчення єднання людини з Богом і водночас визнання того, що таке єднання можливе лише завдяки Богові. Це важливий момент, оскільки він свідчить, що релігійна мораль виходить за межі можливостей людини, виявляється цариною людської повинності.

Христос — це зримий взірець моральності у християнському розумінні, втілений ідеал. Слідування Богові означає слідування Христові. Як з Адама почалось гріхопадіння, так з Ісуса почалось відродження, оскільки він вказує шлях до спасіння. Чого ж навчає Ісус Христос?

Вищий і єдиний сенс існування Ісус вбачає в Богові-Отцеві. Власне, той перелом, те «чудесне» перетворення, яке означає смерть старої людини і народження нової, й полягав у повному усвідомленні того, що людина живе не для себе, а для Бога. “...Не як Я хочу, а як Ти” (Матв., 2, 39); “Шукайте ж найперш Царства Божого й праведності Його...” (Матв., 6, 33) — така сутність, внутрішній стрижень проголошеного й реального, практикованого євангельським Ісусом ідеалу.

Це, по суті перша й єдина заповідь його етики. Христос закликає своїх учнів полишити матір і батька, дочок і синів, братів і сестер, оскільки в серці того, хто став на шлях оновлення, спасіння, не повинно бути місця нічому й нікому, крім Бога. На запитання, яка заповідь є найважливішою, Ісус відповідає: “Люби Господа Бога свого всім серцем своїм, і всією душею своєю, і всією своєю думкою; ...а друга однакова з нею: Люби свого ближнього, як самого себе; на двох оцих заповідях увесь Закон і Пророки стоять” (Матв., 22, 36-40).

Любов до ближнього є відображенням любові до Бога. В ближньому і через ближнього людина любить Бога. Звідси й вимога любити всіх. Якщо ж людина любить вибірково, одним сплачує добром, іншим — злом, вона бере на себе прерогативу Бога, гадаючи, нібито сама може вирішувати, що справедливе й що не справедливе. У Посланні апостола Павла до римлян говориться: “...живіть у мирі зо всіма людьми. Не мстіться самі, улюблені, але дайте місце гніву Божому, бо написано: Мені помста належить, Я відплачу, говорить Господь” (Рим., 12, 18—19).

Якщо людина гордує тим, що вона іудей, і зневажає еллінів, то це означає, що етнічні відмінності набули для неї надто великого значення і замінили в її душі Бога. Якщо раб або інший пригноблений сповнюється ненавистю до володаря, то це означає, що він перебував під владою ілюзії, ніби не в Бога, а тут, на Землі, він може знайти блаженство. Хто занадто любить гроші й тримається за них, той створює собі нового кумира. Отже, любов до ближнього в усіх її проявах є не що інше, як любов до Бога.

Досі йшлося про певні настанови релігійної моралі. Життя ж людське занадто багатогранне, щоб можна було дати їх вичерпний перелік. Тому доцільніше порушити питання про релігійний моральний ідеал, що має стати взірцем для віруючих.

Найвище втілення християнського морального ідеалу — постать Ісуса Христа. Саме він, Син Божий і людський, покликаний здійснити чудо того Царства, де не буде ні бідних, ні багатих, ні війн, ні смерті, ні необхідності працювати в поті чола, де “ані смутку, ані крику, ані болю вже не буде...” (Об'яв., 21, 4), а одне лише вдоволення, радість, вічне блаженство.

Уособленням релігійного морального ідеалу в буденному земному житті виступає людина-праведник. Кожна релігія зображає її своєрідно. Православ'я, католицизм, іслам прославляють святих угодників, що набули досконалості у релігійному благочесті.

І донині, скажімо, православні моралісти так вбачають ідеал подвижництва: “Чоловіки й жінки, прагнучи спілкування з Богом, полишають свої оселі і сім'ї, йдуть до лісів і пустель, здіймаються на камені і стовпи, щоб у подвигах молитви, посту та зморення плоті служити Богові”. Церква встановлює своєрідну ієрархію таких подвигів залежно від того, наскільки рішуче людина пориває зі світом; пустельництво, затворництво тощо.

Особливу увагу у висвітленні цього питання слід віддати апостолові Павлові і його письмовим працям, зокрема його Посланню до римлян. Апостол Павло проявляв особливу турботу про розквіт Церкви Христової в столиці світу, адже йому добре відомим був стан справ у Римі через численних своїх співробітників. Вісті ці були загалом позитивні, і Апостол мав намір відвідати християн Риму (15: 29). Проте різноголосся між юдеями і язичниками, з яких складалася община в Римі, не були принципово усунені, що призводило іноді до взаємного недовір'я або навіть до ворожнечі та розділень. Тому ап. Павло використовує єдино можливий спосіб їх взаємного примирення – розкриває їм принципово нові засоби виправдання перед Богом, нові початки християнського життя в Церкві і нові принципи відношення до влади та одне до одного. Не закон (у юдеїв) і обряд (у язичників), а віра в Христа через Таїнства виправдовують грішника перед Богом; не вузьконаціональне братство (у юдеїв) і не лицемірство й корисливість (у язичників), а «любов від чистого серця» до всіх без винятку людей лежить в основі християнської моральності і життя в Церкві.

Саме тіло (поняття тіла (soma) в ап. Павла має двояке значення: а) як «тілесна форма»; б) тіло в значенні «матерії тіла», яка в земному житті є *sarx* – плоть; а в майбутній – *doxa* (слава, світло)), весь наш душевно-тілесний організм мусить стати і цією жертвою, і жертвником, на якому вона приноситься. Для вручення себе Богу треба починати з тіла, оскільки гріх спирається саме на тіло, яке й слід принести в жертву, а не приносити все в жертву тілу, як роблять язичники: християнин зобов'язаний «розіпнути плоть свою із пристрастями і похотями» (Гал. 5: 12), щоб

через смерть для гріха увійти до життя вічного [5, с. 594-595]. Жертва Богу повинна бути «свята», тобто слід творити служіння наше в належному настрої, відсікаючи від себе все, що нечисте, не святе. Жертва має бути «благоугодна Богу», тобто звершена в душі віри, любові до Бога і безкорисливого служіння Богу. Така жертва буває тоді, коли християнин іде шляхом Христовим, живе духовним життям. Апостол закликає не «погоджуватись із віком цим», але перетворюватися оновленням розуму» (12: 2). «Вік цей» – це світ поза Христом, що живе в гріхах і пристрастях, похоті плоті, а не по Христових заповідях. «Погодитися із віком цим» – це значить прагнути бути «сучасним», жити «як всі».

Але християнин уже тут, на землі, живе надчасовим життям, не як всі», а як «святі Божі люди». Треба здобувати благодать Божу для «оновлення розуму», щоб чистим розумом і чистим серцем пізнавати «волю Божу, благу, угодну і довершену» (12: 2) [9, с. 236] . У стихах 3-8 дванадцятої глави Апостол розвиває думку про взаємне наше служіння в Церкві як в єдиному тілі, в якому ми один для одного члени. Треба думати про себе не інакше як про службовий елемент єдиного тіла церковного, не виходячи за межі й не зневажаючи духовного дарування, нам даного. В основі такої свідомості лежить упокорення: «Не думайте про себе більш, ніж повинні думати: але думайте скромно, у міру віри, яку Бог приділив кожному» (12: 3). Тут мірою віри Апостол визначає міру благодатних дарувань, тому що віра є не тільки причиною, але і мірою дарувань. З любові до Бога витікає ж любов і до ближніх. Апостол закликає до істинного братолюбства, невдаваного, тобто не показного, не лицемірного, а покірливого (12: 9-10). У справах любові не можна бути тепло-холодним, ледачим: «в старанності не лінуйтесь, духом палайте, Господеві служіть» (12: 11).

Християнину належить «тішитися надією» майбутніх благ; неминучі на цьому шляху скорботи зустрічати «терпляче»; духовну силу черпати в «молитві постійній» (12: 12). Особливо Апостол заповідає «братолюбство до святих», тобто до християн-мандрівників – проповідників Євангелія (12: 13) [8, с. 175-176]. Християнська любов безкорислива і безмежна, тому ап. Павло закликає розповсюдити її навіть на ворогів: «Благословляйте гонителів ваших; благословляйте, а не проклинайте... нікому не віддавайте злом за зло, але дбайте про добро перед усіма людьми»

Апостол не велить віруючим взагалі звертатися до судів для задоволення помсти за образу: «Не мстїть за себе, улюблені, але дайте місце гніву Божому» (12: 19, див. 1 Кор. 6 гл.). Бог Сам воздасть за несправедну образу, але воздасть справедливо і в потрібний час. Людина ж, внаслідок гніву, судить упереджено, не утримує міри помсти і за те сама буде віддана суду Божому. Замість помсти краще благодіяти кривднику в його потребі, забуваючи його образи: якщо він голодний, нагодувати його; якщо спраглий, напоїти, і т.д.: «бо, роблячи це, ти збереш йому на голову вугілля» (12: 20). Що це за вугілля – це добрі справи й смирення, бо вони гасять і перемагають зло та ворожнечу, втихомирюють ворожість. Якщо ж кривдник не виправиться, то добро, зроблене йому, збільшить його покарання і буде «гарячим вугіллям» гніву Божого [10, с. 96-98]. Ап. Павло закликає не підкорятися злу, але перемагати його, проте не будь-якою зброєю, а тільки добром і любов'ю: «Не будь переможений злом, але перемагай зло добром» (12: 21). Зло годується злом, і якщо ми виходимо зі сфери зла й творимо добро, то тим самим перемагаємо його. Про належне ставлення до влади і про любов до ближніх (гл. 13) У вченні про владу ап. Павло виходить з визнання за нею божественного авторитету: «Немає влади не від Бога» (13: 1). «Нехай кожна людина кориться вищій владі, бо немає влади, як не від

Бога»; «...треба коритися не тільки ради страху кари, а й ради сумління» (Рим., 13; 1,5).

Під словом «влада» ап. Павло розуміє божественну установу, покликану організувати суспільство. Так, Бог поставив Адама хранителем раю, потім дав чоловіку панування над дружиною, потім влада батьків над дітьми; так і у євреїв Мойсей – глава народу; народ очолюють судді, пророки, царі і т.д. Звідси витікає, що всяка влада – від Бога, і ми не маємо права не визнавати Божого встановлення. Християнин – громадянин неба, і він небесного шукає вже тепер, на Землі, але це не звільняє його від громадянства країни, де він живе. Тільки тоді, коли влада примушує християнина чинити проти закону Божого, можливий конфлікт, який повинен вирішуватися на користь Бога (Діян. 5: 29) [3, с. 169-167]. Єпископ Феофан говорить, що й начальники бувають і хороші й нехороші на Божий розсуд: добрих поставляє Бог за добро, а поганих попускає на покарання за гріхи людські. Наш обов'язок стосовно до влади – підкорення: в обов'язки влади щодо підлеглих входить, крім іншого, охороняти їх від зовнішніх ворогів, від злочинців.

Євангельський принцип щодо влади: «Віддавайте кесарю кесарево, а Боже Богу» (Мф. 22: 21), в Апостола виражений аналогічно: «віддавайте всякому належне: кому податки, податки; кому оброк – оброк; кому страх – страх; кому честь – честь» (13: 7). Під страхом Апостол розуміє вищий ступінь шанування, а не страх від поганого сумління. Людина не тим принижується, що виявляє іншому шанування, а тим, що не надає його. Вище, у стихах 13: 1-7, Апостол вказав принцип ставлення до влади, яка за його епохи, звичайно, складалася тільки з язичників, – це обов'язок віддавати «всякому по його чину». А як же бути щодо співгромадян? Апостол вказує на більш універсальний принцип – принцип любові. Якщо борг ми можемо сплатити, то по відношенню до братів повинні вважати себе завжди боржниками в любові: «Не залишайтеся винними нікому, окрім взаємної любові; бо хто любить іншого, той додержав закону» . Справді, якби в суспільстві запанувала любов, то відпала б потреба і в законах, і в їх охоронцях. Більш того, любов є початком і кінцем усіх чеснот. Іншим спонукальним мотивом християнської моральності є усвідомлення наближення великого дня Господнього – Його другого пришествя: «наступив вже час прокинутися нам від сну... Ніч пройшла, а день наблизився» (13: 11-12).

Нинішній час, коли пройшла ніч старозавітної законності, є світанком славного не вечірнього дня вічного життя. «Отже відкинемо діла темряви і зодягнімось в зброю світла» (13: 12). Діла темряви – це справи гріховні, вони властиві часу ночі, невідання, підзаконності. Для хрещених же, виправданих, освячених наступив день благодаті, їм сяє Сонце правди – Христос, вони вдягаються в світлий і нетлінний одяг чеснот і молитви. Сам Христос є бажане наше облачення, і ап. Павло закликає: «Вдягайтеся в Господа нашого Ісуса Христа і піклування про плоть не обертайте на похоті» (13: 14). Турбування про плоть не має переступати межі розумного й дозволеного. Одягнення в Христа є онтологічне єднання з Ним через благодать Духа Святого.

Обов'язок служити слабким ґрунтується також і на обов'язку наслідувати Христа. «Бо і Христос не Собі догоджав» (15: 3). Він зглянувся на немочі наші, на Собі поніс гріхи й провини за них, хоча це й коштувало Йому життя, – таким же безмежним, до самопожертвування, має бути і наше служіння ближнім. Універсальність служіння Христа, що виправдав юдеїв за обітницею і язичників за милістю (15: 7-12), накладає й на всіх християн загальний обов'язок служити ближнім «на благо, для повчання» (15: 2). Але для взаємного служіння необхідно,

щоб Господь сповнив його силою Духа Святого, тому ап. Павло і молиться, щоб віруючі «силою Духа Святого збагатились надією», щоб Бог сповнив їх «всякої радості і миру у вірі» (15: 13).

Висвітлюючи питання відношення до ближніх, ап. Павло вказує, що основою християнської моралі є любов. Люблячий повинен бути поблажливим до тих, хто ще надає значення старим обрядам. «Краще не їсти м'яса, не пити вина і не робити нічого такого, від чого брат твій спотикається, або спокушається, або знемагає» (14: 21). Ця поблажливість є проявом любові, яка присікає всі чвари. Вона є найбільшим даром, який може принести людина у відповідь на любов Христа Спасителя. Християни, що досягнули повноти свободи, тобто благодаті, не потребують влади над собою, так би мало бути в ідеалі, але історичні реалії не такі. Християни перебувають найчастіше в стані становлення дітьми і спадкоємцями Божими. Тому різні форми влади необхідні. Не можна також забувати, що потреба у владі є й наслідком гріховності людини. Апостол Павло рішуче висловився за визнання християнами римської державної влади, але римський імператор не мав для християн сакрального значення, Єдиний же, Хто мав, має і буде мати значення й авторитет для віруючих – Господь і Спаситель світу Ісус Христос.

ЛЕКЦІЯ 4.

Тема 4. Незрівнянність Христа. Перш за все Любов. “Він задля нас, людей, і нашого ради спасіння зійшов із небес і воплотився з Духа Святого і Марії Діви і стався Чоловіком” (із Символу Віри). Реалізація цінностей: вмерти для Воскресіння. Відкупительна місія Ісуса Христа.

План.

1. Звістка про народження Івана Хрестителя. Благовіщення Пречистій Діві Марії про Вплочення Божого Сина. Відвідування Марією своєї тітки Єлизавети. Народження Івана Хрестителя.

2. Події з дитячих років Ісуса Христа. (Різдво Ісуса Христа. Вітання Ісуса пастирями. Поклін перед Ісусом Христом трьох мудреців зі Сходу..

3. Земна діяльність Ісуса Христа. Прилюдний виступ Ісуса. Хрищення Ісуса Христа Іваном Предтечею. Богоявлення. Пресвята Трійця.

4. Наука Ісуса Христа про любов Бога до людей.

5. Наука Ісуса Христа про борг любові до ближніх.

Рекомендована література.

1. Святе Письмо Старого та Нового Заповіту (повний переклад, здійснений за єврейськими, арамейськими та грецькими текстами) / о. І. Хоменко Львів: Місіонер, 2021. 1460 с.
2. Вихрущ А. Основи християнської педагогіки / А. Вихрущ, В. Карагодін, Г. Тхоржевська. Тернопіль: Освіта, 2019. 167 с.
3. Гільдебранд Д. Етика. Львів: УКУ, 2022. 445 с.
4. Катрій, Ю. Я. Божі заповіді: дорога до нашого спасіння / Ю. Я. Катрій. Нью-Йорк: Вид-во оо. Василіян, 2001. 172 с.
5. Кияк С. Християнська етика / Святослав Кияк Івано-Франківськ: Івано-Франківський Теологічно-Катехитичний Духовний Інститут, 2020. 240 с.
6. Козовик І. Християнська етика / І. Козовик. – Івано-Франківськ: Вид-во ІФТА, 2023. 164 с.
7. Лахно А. І. Християнська етика: навч. посіб. / А. І. Лахно, В. М. Варенко. Київ: Видавництво Європейського університету, 2022. 215 с.
8. Луговий о. Антін. Біблійна історія Старого і Нового завіту / о. Антін Луговий. – Йорктон – Канада: Друкарня голосу Спасителя, 2021. 200 с.

9. Малахов В. А. Етика. Курс лекцій: навч. посіб. / В. А. Малахов. 3-те вид. Київ: Либідь, 2021. 384 с.
10. Огірко О. Християнська етика / О. Огірко. Львів: Свічадо, 2019. 104 с.
11. Християнська етика. Посібник / За ред. Б. Г. Скоморського. Святин, 2019. 112 с.
12. Шнакенбург Р. Етичне послання Нового завіту / Рудольф Шнакенбург / пер. з нім. Київ: Дух і літера, 2021. 340 с.

Конспект лекції.

Пречиста Діва Марія, яка була заручена зі святим Йосипом, отримала благу вістку від архангела Гавриїла до про те, що вона непорочно зачне від Святого Духа і народить Ісуса Христа, Сина Божого, Месію. Марія в подиві запитала Ангела, як може народитися син у тієї, яка не знала чоловіка. І тоді Архангел відкрив їй істину, принесену від Всемогутнього Бога: «Духъ Святий зійде на Тебе і сила Всевишнього осинить Тебетому й святе, що народиться, назветься – Син Божий!». Збагнувши волю Божу і цілком віддаючи Себе їй, Пресвята Діва відповідала: "Я раба Господня, нехай буде мені згідно з словом твоїм". Йосифові, який хоче таємно покинути свою вагітну наречену, уві сні являється ангел і відмовляє його від цього кроку, "бо те, що в ній зачалось, походить від Святого Духа". Прокинувшись, тесля з Назарету чинить, як наказав йому ангел, приймає до себе Марію і Дитя.

Коли наближався час народження Ісуса, римський цар Август видав наказ – зробити перепис населення на всіх своїх владарюваннях, на всіх своїх землях. Цей перший перепис відбувся тоді, коли у Сирії владарював Квіріній. Кожна людина мусила піти у своє місто або в місто своїх пращурів, щоб записатися там згідно з переписом.

Йосип – наречений Марії – походив із дому і роду царя Давида, який народився у Вифлеємі близько 1085 року до Різдва Христового і правив Юдеєю та Ізраїлем з 1055 до 1015 року. Через те Йосип із своєю нареченою Марією, яка була вагітна, відправилися із Галілейського міста Назарету до Юдейського міста Вифлеєму.

Дорога від Назарету до Вифлеєму йшла з півночі на південь і віддаль між цими містами становила близько 170 кілометрів, тому прийшлося йти кілька днів. У дорозі треба було пройти гірську місцевість Самарії та Юдеї. Шлях був важкий.

Коли Йосип з Марією прийшли до Вифлеєму, то місця у заїжджому дворі (типу готелю) для них не було, оскільки багато інших людей водночас теж прийшли для перепису, щоб виконати наказ імператора. Подвір'я і будинки Вифлеєму були переповнені гостями. Переночувати було ніде. Йосип із Марією та приютилися у печері, в яку на ніч пастухи заганяли свої отари овець.

Перебуваючи вночі у печері поміж отар, настала пора Марії родити. І ось десь опівночі народила Марія Ісуса Христа. Марія сповила Його одежею, яку заздалегідь приготувала, і поклала в ясла, з яких годували отари. Йосип із Марією дуже раділи, бо вони знали, що Немовля Бог послав їм для спасіння всього світу.

Довкола міста Вифлеєму були луки і пагорбки, на яких паслися отари овець. Пастухи стерегли їх цілу ніч від хижих звірів і весь свій час проводили в полі. Неподалік від печери, де народився Ісус, пастухи теж пильнували на пасовищі свої отари.

Цієї ж безтурботної ночі Ангел Господній з'явився серед пастухів і розповів їм радісну новину, що сьогодні у Давидовому місті Вифлеємі народився для нас Спаситель, Який є Христос Господь.

Зраділи пастухи і побачили, що в цей час все навколо переповнилось яскравим, білосніжним, сяйвом, на небі з'явився великий ангельський хор, який звіщав радість і співав хвалу Богу: «Слава Богу, на небі й на землі спокій, у людях добра воля!»

(Лк. 2. 14).

Ангели відійшли, славне сяйво зникло. Знову стало темно і тихо на чудових полях Вифлеєму.

Пастухи хутко зібралися і пішли у Вифлеєм до печери, щоб побачити і прославити Ісуса. Коли вони прийшли, то побачили у печері Марію, Йосипа і Дитину, що в яслах лежала. Пастухи радісно прославили Ісуса, поздоровили батьків, розповіли про видіння.

На світанку пастухи і люди, що жили неподалік, приготували хатку для Марії, Йосипа та Ісуса. Там вони жили багато днів.

Потім пастухи повернулися до своїх отар і продовжували хвалити й дякувати Богу за все, що бачили і чули. Вони розповідали всім про Цю Дитину, що народилася, і про те, що Господь їм сповістив.

Ісус Христос народився за часів правління кесаря Августа, себто Римського імператора Октавіана Августа. Він правив Римською імперією з 27 року (за іншими даними, з 31 року) до Різдва Христового і до 14 року після Різдва Христового. Якраз Август велів зробити перепис населення, що й привело Йосипа з Марією у Вифлеєм. Народився Ісус Христос у День Сонця, який святкували язичники – це кожного 25 грудня. Були здогадки, що Ісус народився 20 травня, 6 – 10 січня, 25 – 28 березня. Однак, як правильно обчислив Іван Златоуст, Ісус Христос народився 25 грудня.

З 14 року до 37 року після Різдва Христового Римською імперією правив Тіберій. За його царювання Ісус проповідував, служачи Господу, і був розп'ятий. Пізніше Римською імперією правили Калігула (37 – 41 роки після Різдва Христового), Клавдій (41 – 54 роки після Різдва Христового), Нерон (54 – 68 роки після Різдва Христового), Гальба (68 – 69 роки після Різдва Христового), Отон (69 рік після Різдва Христового), Вітелій (69 рік після Різдва Христового), Веспасіан (69–79 роки після Різдва Христового). Із них за Клавдія був сильний голод, євреї були вигнані із Риму. За Нерона були сильні гоніння на християн; він розпорядився замучити апостолів Петра і Павла. За Веспасіана було придушене повстання юдеїв. Син Веспасіана Тит у 70 році після Різдва Христового зруйнував Єрусалимський храм.

У честь народження Спасителя нашого і Господа Ісуса Христа на небі засяяла Вифлеємська зірка. Щодо походження цієї зірки, то науковці стверджують, що справді в цей час на небі з'явилося небачене раніше небесне світило. Ця зірка, що засяяла на небі, могла бути зіркою, що з'являється на ньому через кожні 794 роки 4 місяці 12 днів. В цей час також могла з'явитися зірка, яка появляється на небі через кожні 1264 роки. Є ще зірка, що наближається до нашої Землі та з'являється на небі через кожні 317 років, й вона могла засяяти на Різдво Христове. Богослови стверджують, що люди й вчені мужі тих часів могли бачити Ангела Небесного у вигляді Вифлеємської зірки – небесного світила. Це найімовірніше твердження, бо зірка ця знаходилася чітко над Вифлеємом. З якого б боку люди не підходили до Вифлеєму, то зірка показувала їм місце, де народилося Малятко Боже – Ісус Христос.

Понад дві тисячі років священною книгою християн і водночас визначною пам'яткою давньої писемності залишається Біблія. Вона складається з двох частин: Старого і Нового Завітів. В Новому Завіті описані життя та вчення Спасителя світу.

Ісус ріс і зміцнювався духом, сповнюючись мудрістю у ласці Бога та людей.

Коли Ісусові виповнилось тридцять років, він прийшов на Йордан до Іоанна, щоб прийняти від нього хрещення. Коли Ісус виходив із води, то Дух Божий у

вигляді голуба зійшов на Нього і одночасно почувся голос із небес: "То Син Мій улюблений, якого Я вподобав".

Після хрещення Ісус постився сорок днів і сорок ночей в пустелі. За допомогою слова Божого та молитви Він перемиг спокуси сатани і почав проповідувати. За Ним слідувало багато людей із різних місць. Він учив їх та цілював від хвороб. Син Божий вибрав собі дванадцять учнів, щоб вони повсюди були з Ним. Він посилав їх на проповіді й дав їм владу цілювати хвороби та виганяти нечистих духів. Три роки Ісус Христос учив на Землі, сповіщаючи Євангеліє, Благую вість. Він говорив людям про їхнє гріхопадіння, необхідність покаяння та повернення до Бога, про те, що Бог — це любов. Він так полюбив світ, що віддав Сина свого, щоб усякий, віруючий в Нього, не загинув, а мав життя вічне.

Фарисеї та книжники, яким не до вподоби були сповнені благодаті слова та діла Христа, шукали неправдивих свідчень проти Ісуса, щоб стратити його. Ісуса Христа звинуватили в тому, що він розбещує народ, забороняє віддавати податі кесарю, називаючи себе Христом Царем. Його розіп'яли на хресті на горі Голгофа поруч із двома розбійниками. Син Божий спокійно прийняв волю Отця Небесного, бо Він знав, що жертвує Собою, щоб спасти людство. Христос помер в п'ятницю ввечері, а вдосвіта в неділю Воскрес із мертвих.

Протягом сорока днів після свого воскресіння живий Ісус з'являвся, робив дива та розповідав про Царство Боже. Він наказав апостолам не виходити з Єрусалима, доки не зійде на них Дух-Утішитель, після чого вони почнуть проповідувати Євангеліє по всій Землі. На сороковий день після воскресіння Ісус вознісся на Небеса.

ЛЕКЦІЯ 5.

Тема 5. Мораль у молитві "Отче наш" Нагірна проповідь Ісуса – віддзеркалення нової моральності.

План.

1. Заповіді блаженств – продовження і завершення Божих обітниць від часів Авраама. Блаженство як синонім щастя.
2. Відповідність блаженств прагненню щастя, яке Бог вклав у людське серце. Мета блаженств: Царство Боже, бачення Бога, участь у Божій природі, вічне життя, усиновлення, відпочинок у Бозі.
3. Блаженство вічного життя як надприродний Божий дар.

Рекомендована література.

1. Святе Письмо Старого та Нового Заповіту (повний переклад, здійснений за єврейськими, арамейськими та грецькими текстами) / о. І. Хоменко Львів: Місіонер, 2021. 1460 с.
2. Вихрущ А. Основи християнської педагогіки / А. Вихрущ, В. Карагодін, Г. Тхоржевська. Тернопіль: Освіта, 2019. 167 с.
3. Гільдебранд Д. Етика. Львів: УКУ, 2022. 445 с.
4. Катрій, Ю. Я. Божі заповіді: дорога до нашого спасіння / Ю. Я. Катрій. Нью-Йорк: Вид-во оо. Василян, 2001. 172 с.
5. Кияк С. Християнська етика / Святослав Кияк Івано-Франківськ: Івано-Франківський Теологічно-Катехитичний Духовний Інститут, 2020. 240 с.
6. Козовик І. Християнська етика / І. Козовик. – Івано-Франківськ: Вид-во ІФТА, 2023. 164 с.
7. Лахно А. І. Християнська етика: навч. посіб. / А. І. Лахно, В. М. Варенко. Київ: Видавництво Європейського університету, 2022. 215 с.
8. Луговий о. Антін. Біблійна історія Старого і Нового завіту / о. Антін Луговий. – Йорктон

– Канада: Друкарня голосу Спасителя, 2021. 200 с.

9. Малахов В. А. Етика. Курс лекцій: навч. посіб. / В. А. Малахов. 3-тє вид. Київ: Либідь, 2021. 384 с.

10. Огірко О. Християнська етика / О. Огірко. Львів: Свічадо, 2019. 104 с.

11. Християнська етика. Посібник / За ред. Б. Г. Скомороського. Святин, 2019. 112 с.

12. Шнакенбург Р. Етичне послання Нового завіту / Рудольф Шнакенбург / пер. з нім. Київ: Дух і літера, 2021. 340 с.

Конспект лекції.

Мораль Старого Завіту ґрунтувалася на двох основних заповідях любові: до Бога і ближнього. Старий Завіт готував людей до приходу Христа. Божа обітниця зреалізувалася вповні в житті, смерті та Воскресінні Христа та Його Заповідях Блаженств. Водночас, Заповіді Декалогу не втратили актуальності дотепер і цілком справедливо їх вважають загальнолюдським моральним законом, або Конституцією людства.

Нагірна проповідь – віддзеркалення нової моральності. Заповіді блаженств – продовження і завершення Божих обітниць від часів Авраама. Блаженство є синонімом щастя. Блаженства відповідають прагненню щастя, яке Бог вклав у людське серце. Мета блаженств: Царство Боже, бачення Бога, участь у Божій природі, вічне життя, усиновлення, відпочинок у Бозі. Блаженство вічного життя є надприродним Божим даром.

Після обрання апостолів Ісус Христос зійшов з ними з вершини гори і став на рівному місці. Тут чекали на Нього численні ученики Його і безліч народу, що зібрався звідусіль з єврейської землі та із сусідніх з нею місць. Вони прийшли послухати Його й отримати зцілення від своїх хвороб. Усі жадали доторкнутися до Спасителя, тому що від Нього виходила сила, яка зціляла всіх.

Побачивши перед Собою багато людей, Ісус Христос, оточений учениками, зійшов на гору і сів, щоб учити народ.

Спочатку Господь вказав, якими мають бути Його ученики, тобто усі християни. Як вони повинні виконувати Закон Божий, щоб здобути блаженне (тобто вищою мірою радісне, щасливе) вічне життя у Царстві Небесному. Для цього Він дав **дев'ять заповідей блаженства**. Потім Господь дав учення про Провидіння Боже, про неосудження інших, про силу молитви, про милостиню та про багато чого іншого. Ця проповідь Ісуса Христа називається **нагірною**.

Так, у ясний весняний день, при тихому віянні прохолоди з Галилейського озера, на схилі гори, вкритої зеленню і квітами, Спаситель дає людям Новозавітний Закон любові.

У Старому Завіті Господь дав Закон у безплідній пустелі, на горі Синай. Тоді грізна темна хмара застинала вершину гори, гримів грім, миготіли блискавки і лунали звуки труб. Ніхто не наслідювався наблизитися до гори, крім пророка Мойсея, якому Господь вручив десять заповідей Закону.

Тепер же Господь оточений щільним натовпом народу. Усі намагаються підійти ближче до Нього і торкнутися хоча б краю одягу Його, щоб отримати від Нього благодатну силу. І ніхто не відходить від Нього без утіхи.

Старозавітний Закон є закон суворої правди, а Новозавітний Закон Христів – закон Божественної любові і благодаті, який дає людям силу виконувати Божий Закон. Сам Ісус Христос сказав: "Я прийшов не порушити закон, а виконати" (Мф 5, 17).

Ісус Христос, Господь і Спаситель наш, як люблячий Отець, вказує нам путь, або діла, через які люди можуть увійти в Царство Небесне, Царство Боже. Усім, хто

виконуватиме Його настанови, або заповіді, Христос обіцяє, як Цар неба і землі, **вічне блаженство** (велику радість, найвище щастя) в майбутньому вічному житті. Тому таких людей Він називає **блаженними**, тобто найбільш щасливими.

1. Блаженні убогі духом (смиренні), бо їм буде дано Царство Небесне.

Убогі духом – це такі люди, які відчувають і усвідомлюють свої гріхи і недоліки душевні. Пам'ятають вони, що без помочі Божої нічого доброго самі зробити не можуть, а тому нічим не хваляться і не пишаються, ні перед Богом, ні перед людьми. Це – люди смиренні.

Життя Христа спростовує старозавітне розуміння Божого Благословення (Різдво, дитячі роки, проповіді тощо). Життя у Бозі, незалежність від багатств, творення добрих діл, очищення серця, смиренність та любов Бога понад усе – зміст виразу “Блаженні вбогі духом...”. Щастя християнина – усвідомлення залежності від Бога, служіння Богу, єднання з Ним.

2. Блаженні ті, що плачуть (від гріхів своїх), бо вони втішаться.

Ті, що плачуть, – люди, які сумують, плачуть через свої гріхи та душевні недоліки. Господь простить їм гріхи. Він дасть їм ще тут, на землі, втіху, а на небі вічну радість.

Зміст цього Блаженства полягає в пізнанні своїх гріхів та безумовної Божої любові, потребі в прощенні та зціленні, відкритості на потреби інших людей, християнському розумінні плачу, смутку.

3. Блаженні лагідні, бо вони успадкують (отримають у володіння) землю.

Лагідні – люди, які терпляче переносять усілякі біди, не засмучуючись (не звинувачуючи Бога), а смиренно терплять усілякі кривди й образи від людей, не сердячись ні на кого. Вони успадкують небесні оселі, тобто нову (оновлену) землю в Царстві Небесному.

Тут йдеться про любов до кожної людини як безцінного Божого дару, поширення Божого Царства на Землі за зразком Христа: “бо Я лагідний і покірний серцем”, успадкування Землі як відновлення гармонії і повноти життя з Богом.

4. Блаженні голодні і спрагли правди (ті, що бажають правди), бо вони наситяться.

Голодні і спрагли правди – люди, які від усього серця бажають правди, як голодні – хліба, а спрагли – води, просять у Бога, щоб Він очистив їх від гріхів і допоміг їм жити праведно (бажають виправдатися перед Богом). Бажання таких людей будуть виконані, вони наситяться, тобто будуть оправдані.

Значення цього вислову лежить в цілковитій та безумовній вірності Істині, значимості терпеливо знесеного страждання за Істину в ім'я Христа. «Христос – Дорога, Правда і Життя»

5. Блаженні милостиві, бо вони помилені будуть.

Милостиві – люди, у яких добре серце, – милосердні, співчутливі до страждань, готові завжди допомогти, чим можуть, усім, хто потребує цього. Такі люди самі будуть помилені Богом, їм буде явлена особлива ласка Божа.

Золоте правило – “не роби іншим того, чого не хочеш, щоб зробили тобі”. «Те, що ви зробили одному з братів Моїх найменших, те ви Мені зробили». «Милості хочу, а не жертви» (Ос. 6.6) «Милосердя перевищує суд» (Як. 2.13). «А хто має достаток на світі, й не бачить брата свого в недостатчі, та серце своє зачинає від нього, то як Божа любов перебуває в такому? » (1 Ів. 3.17). Тут значимою є реалізація милосердя понад усе, солідарність з потребуєчими.

6. Блаженні чисті серцем, бо вони Бога побачать.

Чисті серцем – люди, які не лише остерігаються поганих вчинків, але й душу свою намагаються зробити чистою, тобто охороняти її від поганих думок і бажань. Вони і тут близькі до Бога (душею завжди відчувають Його), а в майбутньому житті, у Царстві Небесному, вічно перебуватимуть з Богом, бачитимуть Його.

Богословське розуміння “серця” означає очищення серця від гріхів, духовне прозріння, пережиття справжнього покаяння, навернення, відновлення, розпізнання Бога в подіях повсякденного життя, відчуття щастя від примирення та повернення близькості з Богом.

7. Блаженні миротворці, бо вони синами Божими назвуться.

Миротворці – люди, які не люблять ніяких сварок. Вони самі намагаються жити з усіма мирно і дружньо й інших мирити одне з одним.

Вони уподібнюються Синові Божому, Який прийшов на землю, щоб примирити людину, що згрішила, з правосуддям Божим. Такі люди будуть названі синами, тобто дітьми Божими, і будуть особливо близькі до Бога.

Зміст цього виразу полягає у встановленні миру в серці людини з Богом та ближніми через покаяння та примирення совісті: ворог Бога стає Його сином, а Божий Син – Брат усього людства.

8. Блаженні гнані за правду, бо їхнє є Царство Небесне.

Гнані за правду – люди, які так люблять жити за правдою, тобто за Божим Законом, за справедливістю, що терплять і зносять за цю правду усілякі гоніння, злидні й біди, але нічим не зраджують їй. Вони за це одержать Царство Небесне.

Жити правдою за будь-яких умов – бути щасливим. Слухати голосу своєї совісті – слухати голосу Святого Духа.

9. Блаженні ви, коли ганьбитимуть вас і гнатимуть, і зводитимуть на вас усяке лихослів'я та наклепи – Мене ради. Радуйтеся і веселіться, бо велика нагорода ваша на небесах.

Тут Господь говорить, коли вас будуть ганьбити (знущатися з вас, лаяти, нечестити вас), утискувати й обмовляти (зводити наклепи), і все це ви терпітимете за свою віру в Нього, то не сумуйте, а радійте і веселіться, тому що на вас очікує велика, найбільша нагорода на Небесах.

“Горе вам, коли всі про вас будуть добре говорити”.

Прийняття терпіння в спокої серця ради Ісуса Христа означає єднання людини з Богом у відкупительній жертві Христа на Голготі.

Молитва «Отче наш» є основною християнською молитвою, це короткий зміст усієї Євангелії. Тому Святий Августин стверджував, що якщо розглянути всі молитви, які є у Святому Письму, то не можна знайти щось таке, що не входить до Молитви Господньої. Господня молитва є найдосконалішою як за змістом, так і за формою, бо охоплює не лише усі можливі справедливі бажання людини, але також передбачає певний порядок, послідовність прохань. «Отче наш» покликана виховувати духовну людину, яка намагається бачити найголовніше. Її дав Господь, який став Людиною і знає найглибші, найсокровенніші потреби людини.

Перше слово Господньої молитви – це благословення і вираження поклоніння перш промовити прохання: Отче. У Старому Завіті ніхто не насмілювався називати Бога Отцем. Навіть, коли Мойсей запитував у Бога, Хто Він, то почув інше Ім'я: «Я є той, хто є». Людям це ім'я було об'явлене в Сині, адже поки людина не пізнала Сина, не могла пізнати Отця. Господня молитва – це виклик вийти з власного

егоїзму і побачити біля себе ближніх, перше звернення звучить «Отче наш», а не «Отче мій», вказує, що Небесний Отець є Батьком кожної людини, і відповідно, наступні прохання – це вияв солідарної з іншими людьми, які мають ті ж самі потреби, як і той, хто молиться цією молитвою.

Мораль у молитві “Отче наш”. Порівняння молитви Старого і Нового Завітів: Старий Завіт – розмова раба з паном, виплата данини Богу для зм’якшення ставлення до прохаючого; Новий Завіт – новий стосунок між Богом і людиною: син як спадкоємець.

“Отче наш” Синівство Боже у молитві “Отче наш”. Молитва – розмова з Богом, діалог дитини з батьком. Універсальність прохань в молитві “Отче наш”. Вияв духовного братерства в Ісусі Христі.

“Ти, що єси на Небесах”

Бог є всюди: *“що всюди є і все наповняєш”* (із молитви “Царю Небесний”). Небо – місце вічного життя, миру, радості та блаженства. “Бо де твій скарб, там буде і твоє серце” (Мт. 6,21).

“Нехай святиться Ім’я Твоє”

Освячення Божого імені. Етимологія слова “святий” (відділений, “той, що відрізняється від подібних йому”). Прохання в Бога духа молитви – шлях освячення Господом всього нашого життя.

“Нехай прийде царство Твоє, як на небі так і на землі”.

Боже царство і Божа благодать у душі людини. Поняття християнського середовища. Покликання християнина Божою силою будувати та поширювати Боже Царство на Землі. Єдність у Христі спільноти вірних.

“Нехай буде воля Твоя”.

Покора та довіра Небесному Отцю та Його Провидінню. Значення терпіння як засіб єднання зі стражданнями Христа. Терпеливість – чеснота святих. “Живу вже не я, а живе Христос у мені” (Св. ап. Павло).

“Хліб наш щоденний дай нам сьогодні” – подвійне значення слів:

- духовне (пожива для духа та душі людини (Божа благодать, благословення, Пресвята Євхаристія тощо));
- матеріальне (пожива для тіла).

Чеснота вдячності.

“І прости нам провини наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим”.

Притча про Блудного Сина (Лк. 15, 11-32), Притча про немилосердного боржника (Мт. 8, 23-35), Притча про митаря і фарисея (Лк. 18, 13). Прощення і взаємопрощення – головна умова примирення Божих дітей з їхнім Небесним Отцем і людей між собою. Сопричастя Святої Трійці – джерело правдивості взаємовідносин між людьми, миру, братньої згоди та єдності. Людська убогість і Боже милосердя. Відкуплення. Визнання людиною власних гріхів і прощення гріхів в Ісусі Христі.

“І не введи нас у спокусу, але визволи нас від лукавого”.

Прохання Божої допомоги у боротьбі зі спокусами та зміцнення у життєвій боротьбі між добром і злом. Захист від упадку – не віддалення спокуси, а прохання Божої сили та витривалості їй протистояти. (“Царство Небесне здобувається силою”).

Бог – абсолют Добра. Зло – відсутність Добра. Зло – диявол. Добро – все, що веде до Бога. Зло – все те, що віддаляє від Бога.

“Бо Твоє є Царство, і Сила, і Слава навіки. Амінь”.

Утвердження Божого Царства на Землі.

“Амінь” – “Нехай так станеться”

**Тематичний план лекцій
з курсу за вибором студента «Основи християнської етики та моралі»
для студентів 1 курсу денної форми навчання за спеціальністю
226 «Фармація. Промислова фармація»**

№	Назва теми	Кількість годин
1	«Етика» і «Християнська етика та мораль». Біблія – книга історії спасіння, невичерпне джерело віри та моралі	2
2	Виникнення Всесвіту і походження людини. Гріх людини і Божа благодать Про закон. Мораль Старого Завіту. Декалог.	
3.	Зміст моралі Ісуса Христа. Мораль в Посланнях Святого Апостола Павла. Статут християнської моралі. Розвиток морального богослов'я. Норма і сумління	2
4	Заповіді чистоти любові. Не чужолож! Не пожадай жінки ближнього твого! Не кради! Не пожадай нічого того, що є власністю ближнього твого! Не свідчи неправдиво на ближнього свого!	2
5.	Незрівнянність Христа. Перш за все Любов. “Він задля нас, людей, і нашого ради спасіння зійшов із небес і воплотився з Духа Святого і Марії Діви і стався Чоловіком” (із Символу Віри). Реалізація цінностей: вмерти для Воскресіння. Відкупительна місія Ісуса Христа	2
6.	Мораль у молитві “Отче наш” Нагірна проповідь Ісуса – віддзеркалення нової моральності	2
	Разом	10

Рекомендована література Основна (базова)

1. Святе Письмо Старого та Нового Заповіту (повний переклад, здійснений за єврейськими, арамейськими та грецькими текстами) / о. І. Хоменко Львів: Місіонер, 2021. 1460 с.
2. Барщевський Т. Блаженства – добра новина / Т. Барщевський. Львів: ЛБА, 2020. 103 с.
3. Барщевський Т. Євангельські притчі / Т. Барщевський Львів: ЛБА, 2022. 134 с.
4. Бендик М. Християнська етика / М. Бендик, І. Гнатів, О. Огірко. Львів: Свічадо, 2020. 159 с.
5. Валле В. Корупція: Роздуми після Майдану / В. Валле. Київ: Дух і Літера, 2021. 280 с.
6. Ващенко Г. Виховний ідеал / Г. Ващенко. Полтава: Полтавський вісник, 2021. 194 с.
7. Вихрущ А. Основи християнської педагогіки / А. Вихрущ, В. Карагодін, Г. Тхоржевська. Тернопіль: Освіта, 2019. 167 с.
8. Вояковський о. Николай. Шляхами наших прочан / Н. Вояковський. Львів: Місіонер, 2021. 200 с.
9. Вуйчич Н. Життя без обмежень. Шлях до неймовірно щасливого життя / Нік Вуйчич; перекл. з рос. Олега Добрякова. Київ: Форс Україна, 2020. 352 с.
10. Марш Г. Історії про життя, смерть і нейрохірургію: збірка оповідань / Генрі Марш; переклад з англ. А. Мизака. Львів: Видавництво Старого Лева, 2021. 320 с.
11. Гільдебранд Д. Етика. Львів: УКУ, 2022. 445 с.
12. Гьофнер Йозеф, Кардинал. Християнське суспільне вчення / Пер. з нім. С. Пташник, Р. Оглашений. Львів: Свічадо, 2022. 304 с.
13. Івашкевич Г. А. Злочин без покарання / Г. А. Івашкевич. Львів: Край, 2021. 106 с.
14. Колонна К. Святий Джузеппе Москатті. Роздуми про його чесноти, свідчення і молитви / Карло Колонна. Івано-Франківськ: Апостол, 2021. 256 с.
15. Катехизм католицької церкви. *Синод Української Греко-Католицької Церкви*. Жовква: Місіонер, 2022. 772 с.
16. Катрій Ю. Пізнай свій обряд / Ю. Катрій. Львів: Свічадо, 2021. 472 с.
17. Катрій, Ю. Я. Божі заповіді: дорога до нашого спасіння / Ю. Я. Катрій. Нью-Йорк: Вид-во оо. Василіян, 2001. 172 с.
18. Кияк С. Християнська етика / Святослав Кияк Івано-Франківськ: Івано-Франківський Теологічно-Катехитичний Духовний Інститут, 2020. 240 с.
19. Козовик І. Християнська етика / І. Козовик. – Івано-Франківськ: Вид-во ІФТА, 2023. 164 с.
20. Королевський Кирило. Митрополит Андрей Шептицький (1865-1944) / Кирило Королевський / пер. з фр. Я. Кравець. Львів: Свічадо, 2021. 512 с.
21. Климишин І. Вчені знаходять Бога / І. Климишин. Івано-Франківськ: Духовний ін-т, 2021. 83 с.
22. Лахно А. І. Християнська етика: навч. посіб. / А. І. Лахно, В. М. Варенко. Київ: Видавництво Європейського університету, 2022. 215 с.
23. Луговий о. Антін. Біблійна історія Старого і Нового завіту / о. Антін Луговий. – Йорктон – Канада: Друкарня голосу Спасителя, 2021. 200 с.
24. Ляхович П. о. Діонісій. Історія спасіння. Дорога спільноти і Причастя / П. о. Діонісій Ляхович. – Куритиба – Бразилія: Вид-во оо. Василіян, 2021. 94 с.
25. Малахов В. А. Етика. Курс лекцій: навч. посіб. / В. А. Малахов. 3-те вид. Київ: Либідь, 2021. 384 с.
26. Марусин Мирослав, архiep. Божественна літургія / Мирослав Марусин. Рим: Вид-во оо. Василіян, 2021. 530 с.
27. Мудрий Софрон (владика), ЧСВВ. Публічне право церкви і конкордати / Софрон Мудрий. – Івано-Франківськ: Теологічна Академія, 2022. 150 с.
28. Назар Н. Споглядати улюбленого / Наталя Назар. Жовква: Місіонер, 2020. 320 с.
29. Огірко О. Християнська етика / О. Огірко. Львів: Свічадо, 2019. 104 с.
30. Ремері М. Твіти з Богом: Великий вибух, молитва, Біблія, секс, Хрестові походи, гріх, кар'єра... / пер. з англ. Н. Стасевич / Мішель Ремері. Львів: Свічадо, 2018. 444 с.
31. Святий Августин. Сповідь /пер. з лат. Юрія Мушака / Августин Св. Київ: Основи, 2019. 319 с.
32. Слобідський Пр. Закон Божий: Підручник для сім'ї / Пр. Слобідський. Київ: Видавничий відділ УПЦ КП, 2023. 654 с.

33. Християнська етика. Посібник / За ред. Б. Г. Скоморського. Святий, 2019. 112 с.
34. Шахівська Т. Книга пам'яті. Небесна сотня. Герої не вмирають / Т. Шахівська. Київ: Гіперіон, 2021. 132 с.
35. Шевців І. Святі Тайни і їх здійснювання в українському обряді / о. Іван Шевців. – Мельборн – Австралія: Просвіта, 2021. 158 с.
36. Шевченко Т. Г. Кобзар / Тарас Шевченко. Харків: ВД «ШКОЛА», 2021. 576 с.
37. Шептицький А. Моральні чесноти // Львівські Архієпархіальні відомості / А. Шептицький. Львів, 1935. Ч. X. С. 282–325.
38. Шостек А. Бесіди з етики / пер. з польс. С. Рудович / А. Шостек. Львів: Свічадо, 2021. 120 с.
39. Шнакенбург Р. Етичне послання Нового завіту / Рудольф Шнакенбург / пер. з нім. Київ: Дух і літера, 2021. 340 с.
40. Шпідлік Т. Духовність християнського Сходу / пер. з італ. Мар'яни Прокопович. Львів: Видавництво ЛБА, 2019. 496 с.

Допоміжна

1. Аристотель. Никомахова етика / пер. з давньогр. В.Ставнюка. Київ: Аквілон-Плюс, 2002. 480 с.
2. Витівський М. Християнське виховання і навчання дітей / М. Витівський. Трускавець: Катехитична Комісія Самбірсько-Дрогобицької Єпархії УГКЦ, 2021. 136 с.
3. Ващенко Г. Вибрані педагогічні твори / Г. Ващенко. Дрогобич : Відродження, 2017. 214 с.
4. Вишневський О. І. Сучасне українське виховання: пед. нариси / О. І. Вишневський. Львів: Львів. обл. пед. тов-во ім. Г. Ващенка, 2018. 238 с.
5. Гільдебранд Д. Етика / Д. Гільдебранд. – Львів. Видавництво УКУ, 2002. – 445 с.
6. Доріан П. На порогах змужніння / П. Доріан. Львів: Свічадо, 2019. 119 с.
7. Дзерович Ю. Катехитика / Ю. Дзерович. Львів: ЛБА, 2019. 119 с.
8. Життя у Христі: Моральна катехиза / упор. О. С. Шевчук. Львів: Видавництво Українського Католицького Університету, 2021. 180 с.
9. Іван Павло II. Переступити поріг надії / пер. з польс. Надії Попач. Львів: Свічадо, 2021. 172 с.
10. Калашник А. Загальні методи вивчення предмету «Християнська етика». Львів: [б. в.], 2023. 191 с.
11. Катрій Ю. Перлини Східних Отців / Ю. Катрій. Львів; Місіонер, 2018. 344 с.
12. Кияк С. Християнська етика / С. Кияк. – Івано-Франківськ: Вид-во Івано-Франківського теологічно-катехитичного духовного ін-ту, 1997. —240 с.
13. Кемпійський Т. Наслідування Христа / Тома Кемпійський. – Львів : Свічадо, 1996. – 312 с.
14. Кенеді Л. Етика для вищої школи. Львів: [б. в.], 2021. 44 с.
15. Козовик І. Антропологія / І. Козовик. Івано-Франківськ: ІФТКДІ, 2018. 384с.
16. Куаст Мішель. Шлях до успіху / М. Куаст. Львів: Свічадо, 2019. 242 с.
17. Крип'якевич Р. Етикет / Р. Крип'якевич. Львів: ЛОНМЮ, 2017. 110 с.
18. Лужецький І. Отче наш / І. Лужицький. Париж: [б. в.], 2018. 174 с.
19. Любачівський М. Десять Божих Заповідей / М. Любачівський. Львів: Києво-Галицька митрополія УГКЦ, 2021. 96 с.
20. Ляхович Д. Лекції з метафізики / Д. Ляхович. Львів: ЛБА, 2021. 94 с.
21. Мартіні Н. Зрілість – найважливіша проблема / Н. Мартіні. Рим - Львів: Видво оо. Селезіян, 2021. 107 с.
22. Мень О. Син Людський / О. Мень. Львів: Свічадо, 2018. 372 с.
23. Мизь Р. Християнство, що це властиво? / Р. Мизь. Львів: Свічадо, 2021. 372 с.
24. Мончак І. Основні поняття етики / І. Мончак. Львів : [б. в.], 2021. 220 с.
25. Мудрий С. Катехитика: методичні вказівки до курсу «Основи християнської моралі» / С. Мудрий. Івано-Франківськ: Івано-Франківська єпархія УГКЦ, 2021. 78 с.
26. Музичка І. Родина – перша школа / І. Музичка. – Брюсель; Лондон; Мюнхен; Нью-Йорк; Торонто: Вид-во Цент. управи СУМ. 40 с.
27. Нагаєвський І. Батьки і діти / І. Нагаєвський. Львів: Атлас, 2021. 240 с.
28. Обер Ж.-М. Моральне богослов'я / Ж.-М. Обер. Львів: Стрім, 2022. 226 с.
29. Сверстюк Є.О. Блудні сини України / Євген Сверстюк. Київ: Знання, 2021. 256 с.
30. Степовик Д. Релігії світу / Д. Степовик. Київ: Б-ка українця, 2022. 112 с.

31. Степовик Д. Релігії, культу і секти світу: Посібник з релігієзнавства і сектознавства / Д. Степовик. Київ: Б-ка українця, 2021. 246 с.
32. Федорика Д. Етика / Д. Федорика. Львів: Львівська духовна семінарія, 2021. 220 с.
33. Шпіраго Ф. Католицький народний катехизм / пер. о. Я. Левицького. Львів : Місіонер, 2021. 597 с.

15. Інформаційні ресурси

Сайт кафедри українознавства ЛНМУ, університетська Інтернет платформа misa.

Конвенція про захист прав та гідності людини щодо застосування біології та медицини 1997 р.
PC. URL: conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/164.htm

Навчально-методичне видання

Галина Терешкевич (с.Діогена),
кандидат наук державного управління, доцент

Основи християнської етики та моралі
Конспект лекцій з вибіркової дисципліни
для студентів 1 курсу
галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності
226 «Фармація. Промислова фармація»